

บทบาทหน้าที่ของรายการโทรทัศน์ที่มีต่อการส่งเสริมสุขภาพ

วิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของสื่อโทรทัศน์ที่มีต่อการส่งเสริมสุขภาพ

จากการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาของรายการโทรทัศน์ที่เกี่ยวกับสุขภาพอนามัย จำนวน 14 รายการ แพร่ภาพ 100 ตอน แบ่งเป็น 129 ช่วง และสเปคตเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย จำนวน 11 ชุด แพร่ภาพ 80 ตอน ประกอบกับการศึกษาวิเคราะห์จากข้อมูลเอกสาร ได้แก่ บทโทรทัศน์ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ "ผู้รู้" ในสาขาวิชาชีพแพทย์และขณะเดียวกันได้เข้ามามีส่วนในการผลิตรายการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยพบว่ารายการและสเปคตเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย ที่แพร่ภาพทางโทรทัศน์จากกรุงเทพมหานคร 5 สถานี มีบทบาทหน้าที่ตามภาระหน้าที่ของสื่อโทรทัศน์และขณะเดียวกันมีบทบาทหน้าที่ต่อการส่งเสริมสุขภาพ ดังต่อไปนี้

จากบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนซึ่งฮาโรลด์ ลาสเวลล์ (Lasswell 1984:37-51) ได้กำหนดไว้ว่า มีหน้าที่ในการพิทักษ์ไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมทางสังคม การแจ้งข่าวสารแก่สมาชิกในสังคม หน้าที่ในการหาความสัมพันธ์ในส่วนต่าง ๆ ของสังคม (Correlation of the parts of society) ซึ่งหมายถึงการชี้แจงให้สังคมเข้าใจในเหตุการณ์และเรื่องราวที่เกิดขึ้นและการชักจูงใจตลอดจนการสืบทอดความคิดความเชื่อ การให้การศึกษาค้นคว้าและต่อมา แชรรัมม์ (Schramm) และไรท์ (Wright) ได้เสนอหน้าที่ในการให้ความบันเทิงที่ควรมีความรู้ที่น่าสนใจสอดแทรกไว้ด้วยให้เป็นหน้าที่หนึ่งของสื่อมวลชน ดังนั้นจะเห็นได้ว่า รายการโทรทัศน์มีบทบาทหน้าที่ต่อการส่งเสริมสุขภาพอนามัยตามบทบาท และหน้าที่ของสื่อมวลชน ทั้ง 4 ประการ ดังนี้

1. หน้าที่ในการพิทักษ์ไว้ซึ่งสภาพแวดล้อม ทางสังคมสื่อโทรทัศน์ได้แจ้งข่าวสารการเกิดเหตุการณ์หรือสถานการณ์ของโรคต่าง ๆ เช่น รายการเฮลล์ ได้เสนอเรื่องราวของโรคเอดส์ ติดต่อกันถึง 4 ตอน รายงานสถิติและลักษณะอาการของโรคให้สมาชิกในสังคมรับทราบ

2. การชี้แจงเรื่องราวที่เกิดขึ้นแก่สมาชิกในสังคม ซึ่งรายการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยได้ดำเนินบทบาทตามภาระหน้าที่ในฐานะสื่อมวลชน เช่น ...ดิฉันอยากจะทราบปัญหาเกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศใน

สังคมซึ่งเป็นเรื่องที่ชุมชนเราควรจะให้ความเคารพ คือครูและเด็ก อยากทราบว่าเกิดจากอะไร สังคมเราเสื่อมลงไปหรือ...

...ครูที่ล่องละเมิดทางเพศเด็ก จากการสืบประวัติพบว่ามีปัญหาเรื่องสุขภาพจิต ปัญหาการปรับตัวทางเพศ ไม่พึงพอใจทางเพศกับภรรยา มีความเก็บกด อีกประการจากตัวเด็กเองสมัยนี้เป็นสาวเร็ว พบว่ามีประจำเดือนเร็วขึ้น 4 เดือน ในทุก 10 ปี เด็กจะต้องระวังในเรื่องการแต่งกาย เพราะจะทำให้เกิดการยั่วยุกับคนที่มึปัญหาอยู่แล้ว อีกประการหนึ่งคือปัญหาครอบครัว พ่อแม่ทำงานนอกบ้านมีเวลาให้ลูกน้อย ไม่มีเวลาดูแลทั้งการแต่งกาย ไม่ได้พูดคุยกับลูกมากนักกว่าจะรู้ปัญหาก็ล่วงเลยมามากแล้ว...

(จากรายการปัญหาชีวิตและสุขภาพ)

ตัวอย่างข้างต้นชี้ให้เห็นบทบาทในการทำหน้าที่ชี้แจงให้เข้าใจว่ามีส่วนใดในสังคมที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้น พร้อมกับทำหน้าที่แจ้งข่าวสารที่ควรสนใจแก่สังคมเพื่อให้ตระหนักและหาทางป้องกันถึงภัยอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นและยังสามารถเชื่อมโยงชี้ให้เห็นบทบาทหน้าที่ของโทรทัศน์ตามทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ (Structural Functional Theory) ในฐานะหน่วยงานย่อยอันหนึ่งของสังคมที่มีบทบาทในการกระตุ้นเตือนการแนะแนวทางและการปรับตัวแก่สมาชิกในสังคม

3. การถ่ายทอดมรดกทางสังคม หรือการให้การศึกษาแก่สังคม

ในด้านการให้ความรู้ให้การศึกษา นั้น ตัวอย่างที่พบ เช่น สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งเป็นสถานีโทรทัศน์เพื่อการศึกษา และให้ความรู้แก่ประชาชนโดยตรงได้ให้ความรู้เรื่องสุขภาพอนามัยแก่ประชาชนในรูปแบบรายการต่าง ๆ รวมถึง 4 รายการ และมีการเผยแพร่สปอตส่งเสริมสุขภาพมากรองจากสถานีโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 7 ซึ่งเป็นอีกสถานีหนึ่งให้บริการความรู้ด้านสุขภาพอนามัยแก่ประชาชนมากเป็นอันดับ 1 ทั้งสปอตและรายการแม้การดำเนินงานของสถานีเป็นไปในเชิงธุรกิจก็ตาม นอกจากนี้สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 ยังมีการดำเนินการส่งเสริมสุขภาพแก่ประชาชนผ่านโฆษกของสถานีอย่างต่อเนื่องในด้านให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์ ยาเสพติด ในช่วงเปิดสถานี และช่วงการประกาศเข้าสู่รายการต่างๆ พร้อมกับการใช้อักษรวิ่งในบางโอกาส โดยมีข้อความต่าง ๆ เช่น "รักชีวิต อย่าคิดกินยาฆ่า" "ภัยเอดส์คร่าชีวิตช่วยกันคิดป้องกัน" "หันมองเด็กสักนิด คุณอาจคิดเลิกสูบบุหรี่" "สวมถุงยางอนามัย จะปลอดภัยจาก

เอคส์" "แบบอย่างของคนรุ่นใหม่ ไม่หลงใหลในวันบุรี" "ทรุดโทรมทั่วร่างกายและจิตใจ คือพิษภัยของยาม้า" เหล่านี้เป็นต้น

4. การให้ความบันเทิง ดังตัวอย่าง

เพื่อนและหมอ... อ้าวฝ้าย ไหนว่าจะเป็นลม

ฝ้าย..... ปวดหัวนิดหน่อยเพราะนอนดึก

เด็ก..... ถ้าเป็นลมก็แย่เพราะแทนที่น้อย (คนไข้) จะดูแลปฐมพยาบาลกลับออกมาชะนี้

ฝ้าย..... หมอคะ ฝ้ายไม่ทราบเป็นอะไรช่วงนี้ปวดหัวหน้ามืดบ่อยค่ะ

หมอ..... อ้อ เป็นเรื่องเลือดเลี้ยงสมองไม่ทันเพราะปกติเรานอนราบหัวใจจะสูบฉีดเลือดไปเลี้ยงร่างกายทุกส่วน แต่เราลุกนั่งเร็วเกินไปเลือดจะไปเลี้ยงสมองไม่ทันทำให้เกิดอาการหน้ามืด ฉะนั้นควรลุกนั่งก่อนแล้วค่อยลุกยืน และอาการจะไม่เกี่ยวกับความดันโลหิตและโรคหัวใจหรอก
(จากรายการละครสั้น บ้านนี้(ไม่)มีปัญหา)

จากตัวอย่างชี้ให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของรายการโทรทัศน์ที่มีต่อการส่งเสริมสุขภาพเป็นรูปแบบละครให้ความบันเทิงและเนื้อหาสาระเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย

นอกจากนี้ เดนิส แมคควอล (McQuail, 1987) ให้ความเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของสถาบันสื่อสารมวลชนว่า เป็นสถาบันเกี่ยวข้องกับ การผลิต (Production) การผลิตซ้ำ (Reproduction) และการเผยแพร่ (Distribution) ของความรู้ต่าง ๆ ในโลก

จากการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหารายการสุขภาพอนามัยทางโทรทัศน์ที่มีต่อการส่งเสริมสุขภาพ พบว่ามีเนื้อหาสาระในสาขาอายุรศาสตร์ คือ 43 ตอน รองลงมาได้แก่เนื้อหาสาระสาขาด้านจิตเวชศาสตร์ กุมารเวชศาสตร์ ทันตกรรม เป็นต้น ซึ่งเนื้อหาความรู้เหล่านี้มีทั้งความรู้เดิม และความรู้ใหม่ที่โทรทัศน์ในฐานะสื่อมวลชนแขนงหนึ่งได้ดำเนินบทบาทตามภาระหน้าที่ที่มีอยู่คือการผลิต ผลิตซ้ำ และเผยแพร่ เช่น เนื้อหา สาระเกี่ยวกับเรื่องโรคเอคส์ ซึ่งเป็นความรู้ในสาขาอายุรศาสตร์ พบทั้งในรายการคุยกับหมอนิการายการเฮลล์โฮว์ และในรายการเฮลล์โฮว์ เพียงรายการเดียวยังมีเรื่อง

เอตส์เข้าถึง 4 ตอน ติดต่อกันเป็นต้น

ชาลส์ แอทกิน และ ลอเรนท วอลเลค (Atkin, C., Lawrence Wallack, 1990) กล่าวถึงสื่อมวลชนในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยโดยสรุปว่า นักสื่อสารมวลชนอาชีพจะต้องทำงานใกล้ชิดกับนักสาธารณสุขเพื่อให้มีกิจกรรมด้านส่งเสริมสุขภาพ โทรทัศน์ในฐานะสื่อมวลชนแขนงหนึ่งปัจจุบันมีการเผยแพร่ความรู้เรื่องสุขภาพอนามัยอย่างต่อเนื่อง ซึ่งให้ผู้รับสารเห็นปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพอนามัยของแต่ละบุคคล โดยใช้หลักทางนิเทศศาสตร์ และนอกเหนือจากรายการทางด้านบันเทิงแล้วโทรทัศน์จะต้องทำหน้าที่ในการส่งเสริมสุขภาพอนามัยและต้องชี้ให้เห็นว่าเรื่องสุขภาพอนามัยเป็นพื้นฐานของการพัฒนาในด้านอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง

จากจำนวนรายการ ที่เกี่ยวข้องกับ การดูแลสุขภาพอนามัยที่แพร่ภาพออกอากาศทางโทรทัศน์ในเดือนตุลาคม 2534 จำนวน 100 ตอน แบ่งเป็น 129 ช่วง และสเปคตที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพอนามัยจำนวน 80 ตอน พบว่ารายการโทรทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัยมี เนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพมีเนื้อหาไปในทางป้องกัน รักษา และฟื้นฟู 77 ช่วง 18 และ 27 ช่วง ตามลำดับ และยังมีสาระอื่น ๆ อีก 7 ช่วง

ดังนั้นจึงเห็นว่าโทรทัศน์มีบทบาทในการส่งเสริมสุขภาพโดยได้ทำหน้าที่ชี้ให้ผู้รับสารเห็นปัจจัยความเสี่ยงต่อสุขภาพอนามัยของแต่ละบุคคลโดยใช้หลักทางนิเทศศาสตร์นั้นคือ การผลิตรายการในรูปแบบรายการนิตยสารทางอากาศ รายการสารคดี รายการละครสั้น และแม้กระทั่งรายการสนทนาสุขภาพซึ่งมีทั้งรายการแห้ง (Dry program) คือ รายการที่ผลิตสำเร็จเรียบร้อยบริบูรณ์ก่อนออกอากาศ เป็นแถบบันทึกภาพยนตร์ที่ตัดต่อเรียบร้อยพร้อมออกอากาศแพร่ภาพตามวันเวลาที่กำหนด และรายการสด (Live program) หมายถึง รายการที่ทำการผลิตและส่งแพร่ภาพออกอากาศในขณะนั้นจากห้องส่งของสถานีโทรทัศน์ถึงเครื่องรับของผู้ชมที่บ้าน เช่น รายการปัญหาชีวิตและสุขภาพ เป็นรายการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยที่เป็นรายการสดเพียงรายการเดียวตั้งแต่เริ่มผลิตรายการในปี พ.ศ. 2518 จนกระทั่งปัจจุบันรวมเวลา 17 ปี และเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้รับสารร่วมตามปัญหาในรายการทางโทรทัศน์ได้ทันที โดยแพทย์ 9 คนจะเป็นผู้รับโทรศัพท์และตอบปัญหา ซึ่งแต่ละสัปดาห์จะเวียนเปลี่ยนไปในแพทย์สาขาต่าง ๆ ตามเนื้อหาของราย

การ เช่น โรคเกี่ยวกับมะเร็งรังไข่ก็จะมีแพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านสูติ-นรีเวชวิทยา มาร่วมตอบปัญหาซึ่งอาจจะไม่ใช่การแก้ปัญหาสุขภาพอนามัยของประชาชน ได้ทันทั่วทั้งแต่ก็ได้ให้หลักทางนิเทศศาสตร์กระตุ้นให้ผู้ป่วยสนใจที่จะรับการรักษารักษาหรือได้ทำหน้าที่ชี้ให้เห็นปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพอนามัยของแต่ละบุคคลซึ่งเป็นหน้าที่ของรายการโทรทัศน์ที่มีต่อรายการส่งเสริมสุขภาพ

สำหรับประเด็นที่ว่าให้นักสื่อสารมวลชนอาชีพ ทำงานใกล้ชิดกับบุคลากรทางด้านสาธารณสุข เพื่อผลิตงานด้านการดูแลสุขภาพอนามัยเผยแพร่ผ่านสื่อมวลชนนั้น ในปัจจุบันบุคคลใน 2 สาขา วิชาชีพทำงานใกล้ชิดกันมาก

"รายการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยส่วนใหญ่ในปัจจุบัน จะมีแพทย์เป็นที่ปรึกษาหรือไม่ก็เป็นพิธีกร ซึ่งดิฉันแง่เนื้อหาสาระที่จะเผยแพร่ข้อมูลจะได้ถูกต้องและน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น งานจะเสริมกันเพราะนักสื่อสารมวลชนจะลึกในด้านการนำเสนอรายการ ในขณะที่แพทย์จะทราบว่าช่วงเวลาไหนควรจะเผยแพร่เรื่องอะไร ตลอดจนวิทยาการก้าวหน้าในด้านนี้" (เจ้าหน้าที่ผลิตรายการ "คุยกับหมอนัก", สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ จอห์น ฟิส (Fiske, 1990) กล่าวว่าบทบาทหน้าที่ของโทรทัศน์ต้องทำหน้าที่ส่งผ่านความคิดด้านวัฒนธรรมเกี่ยวกับความเป็นจริงของธรรมชาติ ซึ่งหมายความรวมทั้งวัฒนธรรมการบริโภค ซึ่งมีผลต่อสุขภาพอนามัย เช่น การรับประทานอาหารที่สุกแล้ว การดื่มน้ำสะอาด และต้องดื่อก้าวแนวคิดและหลักการความเชื่อที่ถูกต้อง และเปิดรับการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากได้รับแนวความคิดใหม่และที่สำคัญ คือ ทำหน้าที่ส่งผ่านความหมายตามแนวความคิดที่ถูกต้องเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพอนามัยเพื่อให้นักในสังคมยอมรับ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

...ที่เชื่อว่าไข่จะแผลงเวลามีแพลนนั้นทางการแพทย์แผนปัจจุบันไม่ถือว่าแผลง แต่กลับจะช่วยให้ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์และซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอ และทำให้แพลนหายเร็วขึ้นอีกเพราะมีโปรตีนสูง...

(จากละครสั้น ผู้ใหญ่กับอนามัย ตอน ไข่ของแผลง)

และในเรื่องความเชื่อรับประทานไข่ดิบจะทำให้ร่างกายแข็งแรงและมีกำลังดีมีพลังทางเพศว่า

...ไข่สุกดิบจะย่อยยากกว่าไข่สุก ซึ่งจะให้ได้สารอาหารครบถ้วนย่อยง่าย ไข่ดิบไข่ขาวจะทำให้ลื่นและผ่านกระเพาะอาหารไวทำให้ดูดซึมสารอาหารได้น้อย และมีสารอะมีนีนที่จะทำให้การดูดซึมหรือเกิดการทำลาย

วิตามินบางอย่างทำให้ได้วิตามินน้อย ทำให้ปวดเมื่อยกล้ามเนื้ออาเจียร ที่เราเรียกว่าไข้ขาวเป็นพิษ และถ้าไข้ร่าวมองไม่เห็นจะเป็นช่องทางที่เชื้อโรคจากภายนอกเข้าสู่ไขและที่สำคัญจะมีเชื้อไทฟอยด์และไขร่ากสาคน้อยมาก
(จากละครสั้น ผู้ใหญ่มาที่บ้าน)

...ยาเตตราไซคลิกน ถือเป็นยาชนิดหนึ่งที่มีข้อควรระวังผลการใช้มาก เช่น ห้ามรับประทานร่วมกับนม ยาลดกรด แม้ไม่ถึงอันตราย แต่ก็ไม่มีผลในการรักษารับประทานกับยาลดกรดไม่เกิดประโยชน์...อันตรายจากยาเตตราไซคลิกนที่สำคัญคือรับประทานที่เสื่อมคุณภาพ เป็นสีน้ำตาลเข้มคือ ลักษณะของยาเตตราไซคลิกน ที่เสื่อมคุณภาพแล้ว โดยปกติผงยาจะเป็นสีเหลืองการรับประทานยาที่เสื่อมคุณภาพนอกจากจะไม่มีผลในการรักษาแล้วยังทำให้เกิดโรคได้...

(จากรายการอาหารและยา)

แนวคิดเกี่ยวกับการใช้สื่อโทรทัศน์เพื่อการส่งเสริมสุขภาพ

โทรทัศน์ในฐานะสื่อมวลชนแขนงหนึ่ง มีภาระหน้าที่ในการให้ข่าวสารความรู้แก่ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ด้านสุขภาพอนามัย เพื่อการส่งเสริมสุขภาพของมนุษย์

ชาลส์ แอทกิน และ ลอเรนซ์ วอลเลค (Atkin, C., Lawrence Wallack, 1990) กล่าวไว้ดังนี้

- นักสื่อสารมวลชนอาชีพจะต้องทำงานใกล้ชิดกับนักสาธารณสุข เพื่อให้มีกิจกรรมในด้านส่งเสริมสุขภาพผ่านสื่อมวลชน เช่น ปัจจุบันโทรทัศน์มีการเผยแพร่ความรู้เรื่องโรคเอดส์ ยาเสพติด โรคหัวใจ เป็นต้น
- ต้องชี้ให้เห็นปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพอนามัยของบุคคลโดยชี้หลักทางนิเทศศาสตร์
- โทรทัศน์ต้องทำหน้าที่ในการส่งเสริมสุขภาพด้วยนอกเหนือจากหน้าที่การให้ความบันเทิง
- โทรทัศน์ในฐานะสื่อมวลชนต้องให้ความรู้ความเข้าใจแก่สังคมว่าเรื่องสุขภาพอนามัยเป็นพื้นฐานของการพัฒนาด้านอื่น ๆ

จากศักยภาพของสื่อโทรทัศน์ทำให้เป็นจุดสนใจที่จะนำสื่อชนิดนี้มาใช้ในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยมากขึ้นผู้ผลิตและผู้ดำเนินรายการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยมีแนวคิดว่า

"ก็ไม่มีสื่ออื่น ๆ มากนักวิทยุก็มีแต่เสียงไม่มีภาพหนังสือพิมพ์ก็ต้องใช้การอ่านเพื่อให้เข้าใจ ภาพก็มีได้ไม่มากนัก ฉะนั้นจึงคิดว่าโทรทัศน์เป็นสื่อที่ดีที่จะเอื้ออำนวย ทั้งหู ตา และความเคลื่อนไหว ความยาว ของรายการที่จะสามารถบรรจุเข้ามาแล้วให้เนื้อหากระทัดรัด ถ้าเผื่อฟังแล้วติดตามได้ จดจำได้ก็จะสามารถนำไปใช้ได้ทันที" (น.พ.สุรพงษ์ อ่าพันธ์วงศ์ : สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ "ผู้รู้" เกี่ยวกับการใช้สื่อโทรทัศน์ เพื่อการส่งเสริมสุขภาพอีกหลายท่าน ซึ่งได้ให้แนวคิดที่หลากหลาย ดังนี้

"ต้องดูตั้งแต่วัตถุประสงค์ของรายการว่าจะมุ่งไปด้านไหนจากนั้นต้องดูเนื้อหาช่วง เวลา เช่น รายการที่ทำมุ่งพัฒนาเด็กทั้งร่างกาย จิตใจ สังคม ตลอดจนปัญหาต่าง ๆ ก็จะต้องทำอะไรเป็นเรื่องริบค่วนที่ต้องนำเสนอ และมาดูเนื้อหา ดูเวลา.....วิธีการนำเสนอสำคัญมากสำหรับสื่อโทรทัศน์ก่อนอื่นต้องพยายามดึงเอาจุดสนใจของคนเข้ามาเพื่อดึงให้ผู้ชมไม่เบื่อเพราะถ้าเบื่อก็จะเปลี่ยนช่อง รายการที่ทำเป็นรูปแบบนิตยสารทางอากาศและมีเป็นช่วง ๆ หลากหลายเนื้อหาจะดูได้ทั้งครอบครัวเนื่องจากดูว่าเป็นรายการวันอาทิตย์มีสมาชิกในครอบครัวมากทำรายการเราต้องมองจุดนี้ด้วย"

(ชนิกา ตูจินดา , สัมภาษณ์ 14 ตุลาคม 2534)

นายแพทย์ปัญญา ไช้มุก อาจารย์แพทย์ประจำคณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า "ปัจจุบันสื่อโทรทัศน์สามารถเข้าถึงผู้รับสารได้กว้างขวางมากขึ้น และ ด้วยคุณสมบัติที่ได้ยินทั้งเสียงได้เห็นทั้งภาพ ทำให้เกิดการเข้าใจได้ง่ายนี้จึงคิดว่า เป็นสื่อที่เหมาะสมที่จะให้ความรู้ทางด้านสุขภาพอนามัยมากขึ้น"

อย่างไรก็ตามในฐานะแพทย์และผู้ดำเนินรายการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย นายแพทย์สุรพงษ์ อ่าพันธ์วงศ์ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการใช้สื่อโทรทัศน์ แก่ไขปัญหาสาธารณสุขเร่งด่วน เช่น เกิดโรคระบาดจากน้ำท่วมหรือโรคติดต่อร้ายแรงว่า "ถ้ามีเรื่องด่วนก็สามารถบรรจุเข้ามาในรายการได้แต่โดยทั่วไปแล้วไม่ค่อยมีความจำเป็นริบค่วนถึงขนาดนั้น และรายการส่วนมากจะจัดวางเรื่องไว้ล่วงหน้าแล้วหัวข้อ ต่าง ๆ จะเป็นในแนวของเรื่องที่ทันสมัย (up date) หรือความก้าวหน้าของวิชาการ การดูแล การป้องกันและการรักษา ที่ประชาชนควรติดตามอยู่แล้วและการใช้สื่อโทรทัศน์เผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยทำให้ผู้รับสารได้ความรู้และอาจจะป้องกัน

การที่คนไข้จะออกไปนอกระบบไปเชื่อในการรักษาแบบผิด ๆ ที่วงการแพทย์แผนปัจจุบันไม่ยอมรับ จึงคิดว่าการให้ความรู้แบบมีเหตุมีผลเป็นวิทยาศาสตร์จะช่วยด้านความเชื่อผิด ๆ แบบนี้ได้บ้าง และแก้ปัญหาความไม่รู้ได้ด้วย"

โดยสรุปเห็นว่าสื่อโทรทัศน์มีศักยภาพสูงได้ยินเสียง ได้เห็นภาพ ทำให้เกิดความเข้าใจได้ง่าย เหมาะที่จะใช้ในการส่งเสริมคุณภาพแต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์รายการ การนำเสนอเนื้อหา รูปแบบ และเวลาที่แพร่ภาพออกอากาศด้วยจึงจะทำให้สามารถใช้สื่อโทรทัศน์ในการเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยเป็นผลสำเร็จ และทั้งหมดนี้ก็ขึ้นอยู่กับทักษะและความชำนาญของนักสื่อสารมวลชนที่จะนำความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยมาเผยแพร่ผ่านสื่อโทรทัศน์ ซึ่งมีศักยภาพสูงโดยการปรับเปลี่ยนข้อมูลสารให้เหมาะสมทั้งถ้อยคำ สำนวน รูปแบบ และที่สำคัญ วิธีการนำเสนอว่าทำอย่างไรให้เนื้อหาสาระนั้น เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายตรงตามวัตถุประสงค์ที่ผู้ผลิตต้องการจะบอกกล่าว เหล่านี้เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างนักสาธารณสุขและนักสื่อสารมวลชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ผลดี-ผลเสีย ที่อาจเกิดขึ้นจากการเสนอรายการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย

โดยปกติแล้วการเกิดสภาพตื่นตระหนกของกลุ่มคนในสังคม อาจเกิดขึ้นได้โดยธรรมชาติ คือเกิดขึ้นเองหรืออาจเกิดขึ้นจากการได้รับข่าวสารซึ่งออกเผยแพร่บ่อยครั้งหรือมีการเน้นเป็นพิเศษ และข่าวสารนั้นมีเนื้อหาที่กระตุ้นให้เกิดความตื่นตระหนกได้ ซึ่งสภาพของความตื่นตระหนกของกลุ่มคนในสังคมมี 3 ระดับ คือ

1. ความตื่นตระหนกอย่างรุนแรง (High Collective Excitement) เป็นสภาพความตื่นเต้นตกใจหรือความตึงเครียดอย่างรุนแรงเกิดจากสภาพเงื่อนไขในสังคมที่ประสบความหายนะ ความเสียหาย ที่อาจเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือเกิดจากการกระทำของตนในสังคม เช่น การเกิดภาวะน้ำท่วม แผ่นดินไหว การปฏิวัติ การจลาจล ฯลฯ มีการแพร่กระจายของข่าวสารมากทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการหรือที่ เรียกว่า "ข่าวลือ"

2. ความตื่นตระหนกระดับกลาง (Moderate Collective Excitement) คือสภาพความตื่นตระหนกในระดับกลางเกิดจากเงื่อนไขบางประการที่เกิดขึ้นจากการแก้ปัญหาหรือการเผชิญปัญหาในสังคม เช่น การเกิด

ปัญหาทางเศรษฐกิจ การเมือง หรือสังคม หรือการตัดสินใจ ของรัฐบาลที่มีผลต่อประชาชน เป็นจุดที่ต้องการข่าวสารและการกลั่นกรองข่าวสารในระดับกลาง

3. ความตื่นตระหนกระดับต่ำ (Low Collective Excitement) เป็นความตื่นตระหนกเพียงเล็กน้อย เป็นความตึงเครียดเล็ก ๆ น้อย ๆ จากการเผชิญปัญหาในการทำงาน จากการได้รับข่าวสารบางอย่าง ในขณะเดียวกันความต้องการรับข่าวสารก็อยู่ในระดับต่ำด้วย

ความตื่นตระหนกของกลุ่มคนในสังคมมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสภาพการเสนอข่าวสารตามภาระหน้าที่ของสื่อมวลชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในบางกรณีสื่อมวลชนมิได้ตั้งใจที่จะกระจายข่าวสารเพื่อสร้างความตื่นตระหนกแก่กลุ่มคนในสังคมโดยตรงแต่จากบทบาทหน้าที่หลัก (Function) ของสื่อมวลชนคือการรายงานข่าวหรือเสนอข่าวเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งมากเกินไปอาจทำให้เกิดบทบาทหน้าที่ที่ให้ผลเสีย (Dysfunction) คือ การสร้างความตื่นกลัวและกังวลใจแก่ผู้รับสารได้

อย่างไรก็ตามภาระหน้าที่ประการหนึ่งของโทรทัศน์ในฐานะสื่อมวลชนแขนงหนึ่ง คือ การรายงานข่าวสารที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสังคม ซึ่งการเสนอรายการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยนั้นนับเป็นกิจกรรมหนึ่งของการรายงานข่าวสารตามภารกิจของสื่อโทรทัศน์ แต่หน้าที่ดังกล่าวนี้อาจจะมีผลเสียเกิดขึ้นพร้อมกับการดำเนินกิจกรรมนั้นได้ด้วย เช่น การก่อให้เกิดความวิตกกังวลในสังคม การสร้างความตื่นกลัวให้เกิดในบุคคลที่รับข่าวสารนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งรายการและสปอตเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยซึ่งเป็นข่าวสารที่มีผลกระทบต่อบุคคลทุกคนในสังคมทั้งโดยตรงและโดยอ้อม และจากการศึกษาทราบว่า เมื่อผู้รับสารได้รับสารแล้วมักจะ เกิดความวิตกกังวลว่าเป็นโรค นั้นโรคนั้น ตามที่ได้เห็นในรายการและจะมีการติดต่อ กลับไป (Feedback) ที่หน่วยงานที่ผลิตรายการหรือผู้ดำเนินรายการอยู่เป็นประจำ นอกจากนี้การ แสดงออกต่อความวิตกกังวลนั้นด้วยการไปพบแพทย์ตามคลินิกอีกด้วย ซึ่งลักษณะนี้จะเป็นผลเสียในด้านที่ก่อให้เกิดความวิตกกังวล แต่ก็ถือว่าเป็นความวิตกกังวลในระดับต่ำแต่ในขณะเดียวกันก็เป็นผลดีที่เป็นการกระตุ้นให้สนใจสุขภาพอนามัยของตนเองมากขึ้นซึ่งตรงตามวัตถุประสงค์ของการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยทางโทรทัศน์เพียงแต่ผู้ดำเนินรายการหรือผู้ผลิตรายการต้องระมัดระวังในการเสนอเนื้อหาสาระด้วย

นอกจากนี้ จากการศึกษาพบว่ารายการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยที่แพร่ภาพทางโทรทัศน์บางรายการมีการนำเสนอภาพที่ไม่เหมาะสมและอาจก่อให้เกิดความหวาดเสียว ความวิตกกังวล ความตื่นกลัวได้ ตัวอย่างเช่นการเสนอภาพการผ่าตัด การปลุกถ่ายไขกระดูก จากรายการพหุหมอศิริราชในตอนโศกนาฏกรรมทางพันธุกรรม (โรคโลหิตจางธาลัสซีเมีย) ซึ่งการเสนอสาระความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพทางโทรทัศน์สามารถที่จะใช้เทคนิคการเลือกภาพที่ไม่ล่อแหลมมานำเสนอได้และจะมีผลกระทบต่อจิตใจของผู้รับสารในการที่จะก่อให้เกิดความหวาดกลัวได้น้อยกว่าด้วย

"ความวิตกกังวล ของผู้ชมที่ดูรายการมีจริงทราบจากแพทย์ด้วยกันที่จะแจ้งว่าต้องดูรายการเกี่ยวกับสุขภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่งรายการปัญหาชีวิตและสุขภาพ เพราะวันต่อมามีคนไข้มารพที่คลินิก แจ้งว่ามีอาการเป็นแบบที่ดูในรายการโทรทัศน์เมื่อคืนนี้ แสดงว่าดูแล้ววิตกกังวลจึงไปพบแพทย์แต่ไม่ถึงกับมากนัก ซึ่งนับว่าเป็นการกระตุ้นให้มีการสนใจสุขภาพอนามัยมากขึ้นด้วย (น.พ.สุรพงษ์ อัมพันธ์วงศ์, สัมภาษณ์)

โดยสรุปสื่อโทรทัศน์จะดำเนินบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมสุขภาพแก่ประชาชนนั้นย่อมมีบทบาทอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องหลายประการ เช่น นโยบายของรัฐ นโยบายขององค์กรย่อยคือสถานีโทรทัศน์ตลอดจนแนวคิดของหน่วยงานที่ผลิตรายการ พร้อมทั้งความระมัดระวังในการเสนอข่าวสารรายการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย ที่อาจจะส่งผลเสียก่อให้เกิดความตื่นตระหนกได้หากเสนอเรื่องใดเรื่องหนึ่งมากเกินไป และที่สำคัญเนื้อหาสาระของข่าวสารที่เสนอต้องถูกต้องชัดเจนเพื่อป้องกันผลเสียที่อาจเกิดขึ้นได้